

VERSLAG

over de werkzaamheden van de Commissie in 1964

Mijnheer de Minister,

De statutaire vergaderingen (zes afdelingsvergaderingen en drie algemene vergaderingen) werden gehouden op 27 januari, 25 mei en 26 oktober 1964, in de lokalen van de Universitaire Stichting.

Er werden volgende lezingen gehouden :

1. op de algemene vergaderingen :

C. TAVERNIER-VEREecken : *Het Vlaamse toponiem gaver.*

Het toponiem *gaver* komt in Vlaanderen tientallen keren voor. Het duidt altijd lage, vochtige plaatsen aan, vaak in het alluvium van rivieren of beken. Bvb. de *Gavers* te Harelbeke-Deerlijk zijn een uitgebreid gebied nat weideland dat thans nog geregeld onderloopt. Het toponiem is meestal vergezeld van het bepalend lidwoord, wat bewijst dat het nog niet al te lang geleden een appellatief was. Als zodanig vindt men het ook in de middeleeuwse bescheiden : ... *quinque bonaria unius gaveri* (Assenede, 1234). De oudste vermelding is die van het Oostvla. dorp *Gavere* : ... *in villa Gavere*, 10de e.

De betekenis die het woord moet gehad hebben is gemakkelijk af te leiden van de aard der gronden waarop het toegepast werd : laag gelegen vochtig land, hetzelfde als „broek”. Vóór deze gronden ontwaterd waren moeten ze bedekt zijn geweest door de gewassen die eigen zijn aan dat soort terrein : elzen, riet, biezen. Aangezien *gaver* reeds in de 10de e. is geattesteerd, moeten een behoorlijk

deel ervan onder dit aspect gekend geweest zijn. Thans zijn het weiden, met voldoende gezondmaking zelfs bouwlanden, maar laten we zeggen in de 9de e., waren ze zeker niet alle gedraineerd en waren het dichte natte bossen.

De etymologie van *gaver* is niet opgehelderd. De Germ. woordschat bevat geen enkel item dat het woord, van alle Germ. streken alleen in Vlaanderen aanwezig, zou kunnen verklaren. Indien het geen Germ. is kan het niet anders zijn dan Kelt. of Romaans. Mansion opperde vragenderwijs Kelt. *gabros* „geit”, een idee door Carnoy opgevangen en bij herhaling verdedigd. Polomé (Med., 1950) probeert met weinig succes *gaver* in verband te brengen met oud-Pruisisch *gabawo*, Oudslavisch *žaba* „kikvors”.

Het wil mij voorkomen dat *gaver* zou kunnen opklimmen tot Kelt. **wobero-* (Iers *fobar* „bron”, Kymr. *gofer* „een stromend watertje”), dat in Frankrijk, gewoonlijk met het vocalisme *wabero*, talrijke toponiemen heeft gelaten : *Vouvre*, *Vavre*, *Vevre*, *Vivière*, *Voivre*, e. a. Bovendien zijn er duidelijke sporen van het woord als appellatief. v. Wartburg XIV, 92-93, geeft de volgende betekenissen : wilde stroom in het hoge gebergte na zware regenval, ravijn ; moeras ; onbebouwd land, humusrijk land, struikgewas.

Voor Vlaanderen komen de bet. „moeras, struikgewas, humusrijk, maar wegens te grote vochtigheid onbebouwbaar land” in aanmerking. Indien **wabero-* in genoemde bet., die reeds oud moet zijn aangezien Middellatijn *vabra* „moerasbos” in de 11de e. is aangetroffen, aan het Romaans is ontleend, wordt de beperking van het toponiem tot Vlaanderen begrijpelijker. De oude bet. is dezelfde, „moerasbos” ; de vorm stemt overeen, behalve de beginklank *g* die nog op een voldoening schenkende verklaring zal moeten wachten. In het Fra. zelf werd de Kelt. *w* soms als de Lat. *w* behandeld, d. i. ze werd *v* ; soms als de Germ. *w*, d. i. in de noordelijke gebieden als bilabiaal bewaard, in de centraal gelegen gedeelten *g* geworden, zoals in het vaak voorkomende *Gavray*, uit *wabaretum*.

In Vlaanderen zou men derhalve eerder *Waver* verwachten. Maar **wabero* is juist geen Germ. woord ; er komen een paar gevallen van *g* ook in noordelijker gebieden voor, bvb. een *Gavrelle*, arr. Arras, dat een diminutief van *Gavre* kan zijn. Overigens heeft in het Oud- en Middelvla. een zekere wisseling gutturaal/labiaal voor of tussen vocalen plaats gehad. De dorpsnamen *Wondelgem*, *Wontergem* komen uit *Gondelgem*, *Gontergem* ; er is *schave* naast

schage, handheve naast *handhege* enz. Er zijn trouwens ook *wavers* in België, in de arr. Mechelen, Nijvel, een bos bij Bastenaken, zelfs een *Waver* onder Moorsel, arr. Aalst, op de grens van Vlaanderen en Brabant. De landschappelijke kenmerken zijn dezelfde als voor de *gavers*.

Om te besluiten stel ik voor de begin-*g* niet te beschouwen als een onoverkomelijk bezwaar tegen de hier voorgestelde etymologie, maar om het geheel van de omstandigheden waarin het woord verkeert als even belangrijk mee te rekenen : de ouderdom van de term, de gelijkheid van de betekenis, de productiviteit, zowel in Frankrijk als in Vlaanderen ; de geïsoleerdheid van *gaver*, niet alleen in het Nederlandse, maar in het gehele Germ. taalgebied. Men kan het Vla. *gaver*-gebied zien als een uitstulping van het Fra. *wabero-gebied.

A. BOILEAU : *L'atlas linguistique du Luxembourg.*

2. in de Waalse afdeling :

M. PIRON : *Termes inédits du liégeois archaïque (2e série).*

É. LEGROS : *Le wallon magnéfi d' pan payârd.*

J. HERBILLON : *Toponymes hesbignons (Ha-) (1).*

A. BOILEAU : *A propos du nom roman d' Eupen : Néau.*

O. JODOGNE : *Le Répertoire des noms de famille de l'arrondissement de Liège.*

É. LEGROS : *A propos du dictionnaire toponymique de DAUZAT et ROSTAING.*

A. BOILEAU : *Dénominations wallonnes des communes flamandes et allemandes d'après les documents officiels. État de la question.*

(1) Verschenen in deel XXXVII van deze *Handelingen* (pp. 25-56).

3. in de Vlaamse afdeling :

C. TAVERNIER-VEREecken : *Een bijzondere functie van het bezittelijk voornaamwoord in enkele Vlaamse dialecten.*

Die bijzondere functie bestaat hierin dat het bezittel. vnw. niet een bezit, maar een omgaan met iets, waarmee men door levensomstandigheden, werk, belangstelling enz. innig verbonden is, uitdrukt. In zekere mate komt dat ook in het A.B. en vermoedelijk in vele andere talen voor, maar in Vla. dial. is deze functie zeer sterk ontwikkeld. Men gebruikt een bezittel. vnw. waar het A.B. bvb. een bep. lidw. zou gebruiken. Het affektieve karakter ervan komt zeer duidelijk tot uiting in de wending *zijnen eerste zijn*, waar klaarblijkelijk gevoelens van trots en dgl. doorschemeren. De functie schijnt al zeer oud te zijn; spreekster meent een vb. ervan gevonden te hebben in een note, in het Latijn gesteld, ca. 1250, van de Sint-Baafsabdij te Gent.

J. L. PAUWELS : *Tussenklanken in samenstellingen met diernamen (in het Aarschots).*

Net als in het Ndl. zijn er in het Aarschots 3 types van samenstellingen : 1. De twee delen van de s.s. worden eenvoudig naast elkaar geplaatst (type *stadhuis*); 2. Tussen de 2 delen wordt *s* ingelast (type *stadswijk*); 3. Tussen de 2 delen wordt *e* ingelast (type *stedeboom*).

De spreker onderzoekt uitvoerig tot welke klasse de samengestelde diernamen behoren : 1) type *koefstal*, 2) type *rundsvet*, 3) type *schapevlees*. Hij stelt vast dat verreweg de meeste s.s. tot de 3de klasse (-e-) behoren. Formeel kan men de regel formuleren : het eerste lid van de s.s. heeft de meervoudsvorm. Er zijn dan echter 10 à 20 % uitzonderingen, die historisch of analogisch moeten worden verklaard. Als tussenvoegsel komt uitzonderlijk -en- i.p.v. -e- voor : de *n* is dan of hiaatvullende *n* of genus-*n*. Altijd echter is -en- slechts een variant van -e-.

J. L. PAUWELS : *Het respektieve belang van de kwantitatieve en de kwalitatieve oppositiefaktor bij de vocalen voor een Zuidnederlands oor.*

De vocalen van Nederlandse woordparen als *bek/beek*, *lat/laat* vertonen telkens verschil in kwantitatief en kwalitatief opzicht. Onze dialecten kennen echter opposities van louter kwalitatieve,

andere van louter kwantitatieve aard. Aldus kent het Aarschots vier *e*'s en er komen zowel kwalitatieve opposities voor van het type *bet* (nl. bed) — *bɛt* (nl. bijt), *ke:l* (nl. kiel) — *kɛ:l* (nl. keel) als kwantitatieve van het type *bet* (nl. bed) — *bɛt* (nl. beet), *kɛs* (nl. kers) — *kɛ:s* (nl. kaas).

Bij proeven met Zuidnederlanders bleek dat de kwantitatieve oppositiefaktor voor hen meer relevant was dan de kwalitatieve : het niet bestaande *berə* werd altijd geïnterpreteerd als *berə* (berrie), nooit als *bɛ:rə* (beren) ; het niet bestaande *lat* (met palatale *a*) werd altijd begrepen als *lat* (met velare *a*), nooit als *la:t* (laat), en het niet bestaande *zo:n* werd altijd verstaan als *zo:n* (zoon), nooit als *zon* (zon).

De *samenstelling van de Commissie* is als volgt gewijzigd : de heer H. DRAYE, corresponderend lid, professor aan de Leuvense Universiteit, is tot gewoon lid verkozen ter vervanging van de heer J. LINDEMANS, overleden op 14 september 1963 ; de heer J. MOORS, professor aan de Luikse Universiteit, is verkozen tot corresponderend lid ; de heer E. BLANQUAERT, lid van de Commissie sedert 7 april 1926, is op 29 september 1964 overleden.

Publicaties van de Commissie : Deel XXXVII (1963) van de *Handelingen van de Commissie*, verschenen in 1964, bevat het gewone administratieve gedeelte, toponymische en dialectologische studies door de heren J. HERBILLON, M. GIJSELING, C. WIJFFELS en H. VANGASSEN, de kritische bibliografie „La philologie wallonne en 1962” door de heer É. LEGROS en „De persoonsnamenstudie in 1959, 1960 en 1961” door de heer K. ROELANDTS. In 1964 zijn eveneens verschenen : nr. 11 der *Mémoires* van de Waalse afdeling (A. BALLE, *Contribution au dictionnaire du parler de Cerfontaine*), uitgegeven door de heer É. LEGROS ; nr. 10 der *Werken* van de Vlaamse afdeling (E. EYLENBOSCH, *Taalgeografisch onderzoek naar de taal van het landbouwbedrijf in West-Brabant en aangrenzend Oost-Vlaanderen*) ; deel II van het *Belgisch Repertorium der Familienamen* : Arron-

dissement de Liège, uitgegeven door de heer O. JODOGNE. Er werden in druk gegeven : deel XXXVIII der *Handelingen* en nr. 11 der *Vlaamse Werken : Het oudste goederenregister van Oudenbiezen, I : Tekst* door J. BUNTINX en M. GIJSSELING.

De uitgaven van de Commissie werden regelmatig rondgedeeld aan alle instellingen, tijdschriften en personen met wie wij *ruilbetrekkingen* onderhouden. Een nieuw ruilakkoord werd gesloten met de Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, in Halle (Saale), welke ons vanaf jaargang XIII (1964) de *Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe*, toezendt. Vijfentachtig exemplaren van de *Handelingen* werden de seminaries voor dialectologie van de vier Belgische Universiteiten ter beschikking gesteld voor de studenten die bijzonder belang stellen in dialect- en toponymie-studies.

In zaken van *straatnaamgeving en straatnaamverandering* werd de Commissie door de vierenzeventig gemeenten geraadpleegd waarvan de namen volgen en waarvan verscheidene — hun naam is van een sterretje voorzien — er bij de keuze van de voorgestelde namen op gelet hebben hun oude namenschat te bewaren : *Aalst, Angleur, Attenhoven, Bassilly, Bazel, Belgrade (Namur), Bergen, Beyne-Heusay, *Bonnelles, Brussel, Charleroi, Châtelet, Châtelineau, Chaudfontaine, Chokier, Couillet, *Couvin, Destelbergen, Dinant, Dison, Énines, Ertvelde, Esneux, Eugies, Evere, Ghlin, Grivegnée, Hamme-Mille, Hasselt, *Herent, Horion-Hozémont, Humbeek, Huy, Ittre, Ixelles, Jette, Kessel-Lo, *Laarne, *La Louvière, Lier, Limelette, Lissewege, *Lot, Lotenhulle, Luik, Malderen, Malmedy, Meise, Merchtem, Meulebeke, Moerbeke (Aalst), Momalle, Mortsel, Mouscron, Olne, Ordingen, Rosières, Sint-Gen-

sius-Rode, Stekene, Teralfene, Ternat, Turnhout, Ukkel, Velaine-sur-Sambre, Verviers, Viane, Virton, Vottem, Wandre, Welkenraedt, Welle, Wetteren, *Winksele, Zaventem.

Bij het onderzoek van de „Alfabetische lijst van de gemeenten, gerangschikt per administratief arrondissement” (brochure uitgegeven door het Nationaal Instituut voor Statistiek in september 1963), heeft de Commissie twee onjuiste benamingen vastgesteld (blz. 58) : *Kalmis* (*La Calamine*) en *Meyerode* (*Meyrode*). Het moet zijn : *Kelmis* (*La Calamine*) en *Meyerode*. *Kelmis* is de enige vorm in gebruik in 't Duits, de officiële taal ter plaatse ; de vorm *Kalmis* is onjuist, zelfs in 't Nederlands, waar ze soms gebruikt wordt. Voor *Meyerode* bestaat er geen tweevormige benaming ; de naam van deze gemeente heeft in 't Duits (de officiële taal) en in 't Frans de spelling *Meyerode*.

Gedurende het verslagjaar heeft de Commissie de *taalkundige revisie van de geografische namen van de stafkaarten* voortgezet.

De Waalse sectie heeft, voornamelijk door de zorg van de heer J. HERBILLON en, voor de niet romaanse gemeenten van het arrondissement Aarlen, door de zorg van de heer A. BOILEAU, 2555 toponiemen onderzocht, die in de dossiers van de volgende 116 gemeenten voorkomen : Amougies, Anlier, Arlon, Assenois, Attert, Autelbas, Basècles, Bastogne, Bas-Warneton, Baudour, Bauffe, Bellefontaine, Belœil, Bernissart, Blaton, Bleharies, Bonnert, Bon-Secours, Bras, Brasmenil, Bury, Buzenol, Callenelle, Chantemelle, Chièvres, Comines, Ebly, Ellignies-Ste-Anne, Étalle, Fauvillers, Freux, Grandglise, Grapfontaine, Grosage, Guignies, Guirsch, Habay-la-Neuve, Habay-la-Vieille, Hachy, Hamipré, Harchies, Hautrage, Heinsch, Hensies, Herchies, Hol-

lain, Hollange, Hompré, Houdemont, Houthem, Howardries, Jamoigne, Jollain-Merlin, Juseret, Ladeuze, La Glanerie, Laplaigne, Léglise, Lens-sur-Dendre, Les Bulles, Lesdain, Longlier, Martelange, Maubray, Mellier, Moiricy, Morhet, Neufchâteau, Neufmaison, Nives, Nobressart, Nothomb, Orroir, Péruwelz, Ploegsteert, Pommercœul, Quevaucamps, Ramegnies, Remagne, Rongy, Rossignol, Roucourt, Rulles, Rumes, Russeignies, St-Pierre, St-Vincent, Ste-Marie-sur-Semois, Sibret, Sirault, Stamburges, Suxy, Taintignies, Termes, Tertre, Thiaumont, Thumaide, Tillet, Tintange, Tintigny, Toernich, Tontelange, Vance, Vaux-lez-Rosières, Ville-Pommercœul, Villerot, Villers-la-Bonne-Eau, Villers-sur-Semois, Wadelincourt, Wardin, Warneton, Wasmes-Audemez-Briffœil, Wez-Velvain, Wiers, Witry, Wolkrange.

Voor de Vlaamse sectie heeft het Instituut voor Naamkunde te Leuven 1630 toponiemen onderzocht, die in de dossiers van de volgende 50 gemeenten voorkomen : Bevere, Brecht, Breendonk, Buggenhout, Baarle-Hertog, Denderbelle, Edelare, Elzegem, Eine, Ename, Etikhove, Gijzelbrechtegem, Halen, Hoogstraten, Heurne, Huise, Kruishouten, Loenhout, Lebbeke, Londerzeel, Leupegem, Loksbergen, Montenaken, Merksplas, Moregem, Mullem, Meerle, Meer, Melden, Minderhout, Nokere, Nederename, Ooike, Oudenaarde, Ouwegem, Puurs, Petegem, Ronse, Ranst, Rijkevorsel, St-Lenaarts, Steenhuffel, Turnhout, Volkegem, Wortegem, Wannegem-Lede, Weelde, Wortel, Wuustwezel, Zulte.

De aandacht van de Commissie werd gevestigd op het feit dat in Limburg de gemeenten wel hun naam, maar niet hun gehucht-, wijk-, veld-, waternamen spellen volgens de jongste spellingswet. De Commissie acht het wenselijk dat de spelling ook van deze „kleinere namen” zou

gemoderniseerd worden. Op de kaarten uitgegeven door het Militair Geografisch Instituut zijn deze namen in de nieuwe spelling. De gemeenten zouden daarnaar kunnen refereren.

Op verzoek van de Ständiger Ausschuß für die Rechtschreibung geographischer Namen (in Bad Godesberg) hebben de heren J. HERBILLON en J. LEENEN de lijst van de Belgische plaatsnamen en geografische namen doorgezien en aangetekend, die in een thans voorbereid *Wörterbuch geographischer Namen* (Geographie-Duden) zullen worden opgenomen.

Met verschuldigde hoogachting,

Luik en Brussel, 25 januari 1965,

De Secretaris,

J. WARLAND.

De Voorzitter,

J. L. PAUWELS.
